

Sygn. akt I UK 124/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Wróbel (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Dawid Miąsik (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania M. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.

o prawo do emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 11 lipca 2019 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 1 sierpnia 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

**1. uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację organu
rentowego**

**2. przyznaje adwokat H. U. od Skarbu Państwa - Sądu
Apelacyjnego w (...) kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych
powiększoną o podatek od towarów i usług tytułem zwrotu
kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 18 kwietnia 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. (organ rentowy) odmówił M. M. (wnioskodawca) prawa do emerytury w obniżonym wieku. Organ rentowy nie uwzględnił wnioskodawcy okresu zatrudnienia do 30 sierpnia 1978 r. do 30 listopada 1991 r. na stanowisku ślusarza, z uwagi na brak informacji na jakich wydziałach będących w ruchu wnioskodawca pracował przy bieżącej konserwacji urządzeń oraz czy na tych wydziałach jako podstawowe były wykonywane prace w warunkach szczególnych.

Powyższa decyzja została zaskarżona przez wnioskodawcę odwołaniem w całości. Wyrokiem z 22 grudnia 2016 r., IX U (...) Sąd Okręgowy w G. Ośrodek Zamiejskowy w R. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury od 25 maja 2015 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca z zawodu jest mechanikiem maszyn i urządzeń przemysłowych - ślusarzem. Po ukończeniu szkoły zawodowej podjął pracę w Przedsiębiorstwie Budownictwa Mieszkaniowego PW „F.” w Ż. Pracował w warsztacie remontowym, który znajdował się na terenie fabryki. Wnioskodawca do zakończenia zatrudnienia wykonywał prace wyłącznie na terenie przepompowni cementu i na sprężarkach. Były to ogromne silosy 8-50 tonowe i 3-150 tonowe, w których znajdował się cement, który przepompowywany był gruszką 2-wu tonową do silosów na hali produkcyjnej. Sprężarki były potrzebne do całego cyklu produkcyjnego. Jedna brygada ślusarzy chodziła do obsługi ruchu, a wnioskodawca obsługiwał wyłączne sprężarki i przepompownie cementu. Pracował na 3 zmiany w pełnym wymiarze czasu pracy. Po przyjeździe do pracy włączał sprężarkę i sprawdzał stan cementu w silosach na produkcji, który musiał być uzupełniany na bieżąco. Do gruszki, którą wnioskodawca obsługiwał, sypano cement przez przenośniki ślimakowe, które notorycznie się psuły. W cemencie stojącym w silosach po kilku dniach robiły się grudy i należało je opróżniać i czyścić. Wnioskodawca codziennie pracował przy jakimś silosie lub przenośniku i usuwał awarie, żeby zabezpieczyć produkcję. Pracował w zapyleniu i hałasie. Używał maski przeciwpyłowej, otrzymywał dodatek za pracę w szczególnych warunkach i mleko.

W oparciu o powyższe ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, że w spornym okresie wnioskodawca wykonywał pracę w warunkach szczególnych, o której mowa w wykazie A Dział XIV poz. 25, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie z 7 lutego 1983 r.), dokonując bieżących napraw i konserwacji maszyn i urządzeń wykorzystywanych w procesie produkcyjnym na oddziałach, na których jako podstawowe były wykonywane prace w warunkach szczególnych, wymienione w Dziale V pod poz. 4 wykazu A.

Apelację od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniósł organ rentowy, zaskarżając go w całości. Wyrokiem z 1 sierpnia 2017 r., III AUa (...) Sąd Apelacyjny w (...) zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie wnioskodawcy.

Sąd Apelacyjny uznał, że wnioskodawcy nie można zaliczyć pracy w spornym okresie jako pracy w warunkach szczególnych. Wnioskodawca wprawdzie przedstawił za ten okres świadectwo pracy w warunkach szczególnych, z którego wynika, że stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace ślusarskie związane z naprawą urządzeń, wymienionych w wykazie A Dział XIV poz. 25, jednakże takie świadectwo pracy traktuje się jako dokument prywatny w rozumieniu art. 245 k.p.c. Tymczasem z zeznań wnioskodawcy wynika, że pracował w warsztacie remontowym, w skład którego wchodziła przepompownia cementu i sprężarki. Wnioskodawca puszczał sprężarki i sprawdzał stan cementu w silosach, uzupełniając go na bieżąco. Twierdził także, że zajmował się obsługą gruszki przepompowującej cement za pomocą przenośników ślimakowych oraz codziennym usuwaniem awarii silosów i przenośników. Jednocześnie wnioskodawca twierdził, że obsługiwał trzy sprężarki a awarie usuwali inni pracownicy.

W wyniku przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego Sąd Apelacyjny ustalił, że wnioskodawca w spornym okresie pracował w warsztacie mechanicznym na stanowisku ślusarza. Obsługiwał sprężarki i przepompownię cementy, przenośniki ślimakowe i silosy. Silosy znajdowały się na zewnątrz

budynku. Cement był przepompowywany z silosów do gruszki, usytuowanej w przepompowni, a następnie za pomocą przenośników transportowany na halę, gdzie produkowano beton. Tam pracowali zbrojarze, tynkarze i betoniarze. Wnioskodawca twierdził, że sprężarki i przepompownia znajdowały się na hali produkcyjnej, następnie twierdził, że przepompownia była w wydzielonym, zamkniętym pomieszczeniu. Wskazywał też, że pracował na hali produkcyjnej i na zewnątrz przy silosach – zrzucał worki, które łączyły silosy ze ślimakiem, „opukiwał silosy” i czyścił przenośniki, gdy „cement nie chciał iść”, a w razie konieczności pracował na warsztacie.

Dokonując ponownej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego oraz uwzględniając fakty ustalone w wyniku postępowania uzupełniającego, Sąd Apelacyjny uznał, że nie daje on podstaw do uznania, iż wnioskodawca wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prace konserwacyjno-remontowe na hali, na której wykonywane były jako podstawie prace zbrojarskie i betoniarskie. Sąd Apelacyjny uznał ponadto, że jako pracy w szczególnych warunkach nie można zaliczyć wnioskodawcy pracy przy sprężarkach, ponieważ tylko je włączał, zaś prace wykonywane przez wnioskodawcę w przepompowni cementu i przy silosach nie mogą zostać zaliczone jako praca w warunkach szczególnych z uwagi na fakt, iż nie zostały wymienione w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został w całości zaskarżony przez wnioskodawcę skargą kasacyjną. Wnioskodawca we wnioskach domagał się zmiany zaskarżonego wyroku w całości przez oddalenie apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Wnioskodawca zarzucił naruszenie: 1) art. 328 § 2 k.p.c. oraz 382 k.p.c., przez pominięcie przy wydawaniu orzeczenia przez Sąd Apelacyjny pełnego materiału dowodowego, zebranego w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji; 2) art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

(jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna) w związku z § 4 ust. 1 i § 2 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w związku z wykazem A Dział XIV poz. 25, Dział XIV poz. 9, Dział IV poz. 40, Dział V poz. 14 oraz Dział V poz. 15, stanowiącym załącznik do rozporządzenia przez błędną wykładnię tych przepisów, polegającą na przyjęciu, że praca wykonywana przez wnioskodawcę w przepompowni cementu i przy silosach na zewnątrz hali produkcyjnej nie jest pracą w szczególnych warunkach, gdyż czynności te nie zostały wymienione w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., a ponadto przez nie dokonanie subsumpcji hipotezy poz. 9 działu XIV wykazu prac w szczególnych warunkach do ustalonych przez Sąd drugiej instancji prac, polegających na uruchamianiu sprężarek, i w konsekwencji przyjęcie, że wnioskodawca nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach; 3) art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej przez uznanie, że wnioskodawca nie przepracował 15 lat w szczególnych warunkach oraz art. 32 Konstytucji RP przez bezpodstawne naruszenie zasady równości obywateli wobec prawa wskutek błędnej wykładni przepisów ustawy emerytalnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona w stopniu uprawniającym Sąd Najwyższy do wydania wyroku reformatoryjnego.

Sąd Najwyższy nie podzielił zarzutu naruszenia art. 328 § 2 oraz 382 k.p.c., ponieważ z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, dlaczego Sąd drugiej instancji zdecydował się na ponowną analizę zeznań wnioskodawcy oraz uzupełnił postępowanie dowodowe za pomocą dowodu z uzupełniającego przesłuchania wnioskodawcy. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd drugiej instancji nie pominął części materiału dowodowego ale dokonał odmiennej od Sądu pierwszej instancji oceny tego materiału, który zgromadzono w obu instancjach. Zabieg taki nie prowadzi do naruszenia przepisów procesowych powołanych w podstawie skargi kasacyjnej wnioskodawcy.

Zasadny okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy emerytalnej w związku z § 4 ust. 1 i § 2 ust. 1

rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. oraz w związku z wykazem A Dział XIV poz. 25. Z przepisów tych wynika unormowanie, zgodnie z którym do nabycia prawa do emerytury w wieku obniżonym uprawnia wykonywanie pracy polegającej na bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie A. Jak wynika to z poczynionych w sprawie ustaleń, wnioskodawca - zatrudniony w warsztacie mechanicznym w PBM PW F. w Ż.- wykonywał niewątpliwie prace polegające na bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń. Co więcej, nie ulega wątpliwości, że prace te były wykonywane na oddziałach będących w ruchu. Rozbieżności powstały natomiast w ocenie prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego co do tej przesłanki zastosowania pozycji 25 wykazu A Dział XIV, która odnosi się do „oddziału, w którym jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie”. Z ustaleń Sądu pierwszej instancji, niezakwestionowanych przez Sąd drugiej instancji, wynikało, że na wydziale, na którym wnioskodawca wykonywał swoją pracę wykonywano prace wymienione w Dziale V poz. 4 wykazu A (Prace zbrojarskie i betoniarskie). Natomiast Sąd drugiej instancji, dokonując oceny prawnej tej przesłanki, skupił się na treści zeznań wnioskodawcy dotyczących lokalizacji poszczególnych agregatów i urządzeń, jakie poddawane były przez niego bieżącej konserwacji. Z toku rozumowania Sądu drugiej instancji wynika pośrednio, że za oddział w rozumieniu pozycji 25 wykazu A Dział XIV Sąd ten uznał cykl produkcyjny zachodzący wewnątrz budynku (w hali produkcyjnej), w którym realizowane były prace zbrojarskie i betoniarskie. Ponieważ z zeznań wnioskodawcy wynikało, że przynajmniej część obsługiwanych i konserwowanych przez niego urządzeń znajdowała się poza halą produkcyjną, gdzie z cementu wytwarzano płyty betonowe, Sąd drugiej instancji przyjął, że wnioskodawca nie mógł wykonywać prac w warunkach szczególnych stale i w pełnym wymiarze. Innymi słowy, za prace w warunkach szczególnych Sąd drugiej instancji uznał tylko prace wykonywane przez wnioskodawcę na terenie hali produkcyjnej w fabryce domów.

Sąd Najwyższy nie podziela tej oceny prawnej. Pod pojęciem „oddziału, w którym jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie” – w realiach niniejszej sprawy – nie można rozumieć budynku (hali, innego

zamkniętego lub wyodrębnionego pomieszczenia), choć w języku potocznym można takie znaczenie nadać temu sformułowaniu. Sąd Najwyższy przyjmuje jednak, że pozycja 25 wykazu A Dział XIV posługuje się pojęciem „oddziału”, na którym wykonywane są prace w warunkach szczególnych, w innym znaczeniu. Chodzi o wyodrębnioną ze względu na ciąg technologiczny (stanowiący pewną całość) część zakładu pracy. Nie ulega zaś najmniejszej wątpliwości, że z ustaleń Sądów obu instancji wynika, że urządzenia i agregaty obsługiwane przez wnioskodawcę stanowiły element ciągu technologicznego oddziału fabryki domów wykonującego prace zbrojarskie i betoniarskie. Bez sprawnie działających sprzężarek, silosów, przenośników ślimakowych i gruszki – za utrzymanie których w ruchu odpowiadał wnioskodawca – nie mogły być wykonywane żadne prace na hali produkcyjnej będące pracami w warunkach szczególnych *sensu stricto* (jako wymienione wprost pod konkretną pozycją w wykazie A). W tej sytuacji okoliczność, gdzie zlokalizowana była część silosów z cementem i przenośników oraz sprzężarki nie ma znaczenia dla kwalifikacji pracy wykonywanej przez wnioskodawcę jako pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu pozycji 25 wykazu A Dział XIV.

W tej sytuacji Sąd Najwyższy uznał za uprawnione uchylene zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji organu rentowego od wyroku Sądu pierwszej instancji przyznającego wnioskodawcy prawo do emerytury w wieku obniżonym. Zbędne jednocześnie okazało się ustosunkowanie się do zarzutu naruszenia art. 32 Konstytucji RP.

O kosztach rozstrzygnięto zgodnie z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18).